

Asocijacija/Zajednica za integraciju severa: fer posao?

Kosovski Srbi su dobili Asocijaciju/Zajednicu, dok je Priština dobila integraciju severa, što je dobar posao, rekao je srpski analitičar, učesnik na jednom od skupova CIG-a. Mnogi od kosovskih Srba, kao i kosovske vladajuće stranke, slažu se sa konstatacijom da je to dobar posao. Međutim kosovske opozicione stranke i jedan broj kosovskih Srba su i dalje skeptični. Prvi smatraju da Asocijacija/Zajednica predstavlja polugu za Beograd kojom će se suprotstaviti državnosti Kosova, dok drugi kažu da će ih ova institucija „previše“ integrisati u okvir Kosova. Tri godine nakon sporazuma, Asocijacija/Zajednica nije uspostavljena i principi uspostavljanja nastavljaju da se i dalje pregovaraju.

Tek je nekolicina učesnika izrazila očekivanje da će formiranje Asocijacije/Zajednice biti ovoliko komplikovano. Ona je stvorila nepredviđene pravne i političke posledice na Kosovu. U pravnoj sferi, Ustavni sud Kosova je značajno oslabio prvobitni sporazum. U političkoj sferi, kosovske opozicione partije su iskazale do sada neviđen otpor koji je doveo do potpunog zastoja aktivnosti Vlade Kosova po ovom pitanju.

Kako bi se aktivnosti obnovile i izgradio novi zamajac za pronalaženje rešenja za Asocijaciju/Zajednicu, Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) aprila 2016. organizovao je tri događaja: radionicu sa analitičarima iz srpske zajednice na Kosovu, sastanak zvaničnika albanskih političkih stranaka na Kosovu, i okrugli sto Srba sa predstavnicima političke elite i civilnog društva Albanaca na Kosovu.

Srpski učesnici su tvrdili da je Asocijacija/Zajednica „fer cena“ koju Kosovo treba da plati za integraciju severa. Oni osporili odluku Ustavnog suda i izneli shvatanje da je u suprotnosti duhu Briselskog procesa. Jedan od učesnika je rekao da, „ako Priština i Beograd počnu da šalju sporazume svojim ustavnim sudovima, svi će biti proglašeni nevažećim.“ Po ovim učesnicima, ideja Brisela je da se postojeći pravni sistemi zaobilaze u prihvatljivom stepenu.

Albanski učesnici nisu toliko jedinstveni oko Asocijacije/Zajednice. Članovi vladajućih i nekih opozicionih stranaka podržali su Asocijaciju/Zajednicu u skladu sa odlukom Ustavnog suda. Predstavnici najveće opozicione stranke, Pokreta Samoopredeljenje, protive se Asocijaciji/Zajednici, tvrdeći da je to mehanizam koji će više služiti Beogradu nego kosovskim Srbima.

Aktivnosti CIG-a tokom aprila bili deo većeg projekta posvećenog Kosovu i normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine. Projekat je finansiran od strane i sprovodi se u saradnji sa Saveznim ministarstvom spoljnih poslova Švajcarske.

Ovaj izveštaj identifikuje niz izazova i koraka povezanih sa procesom formiranja Asocijacije/Zajednice, a koji su proizašli iz sadržaja diskusija. Ovi zaključci nisu zasnovani na konsenzusu, već odražavaju stavove različitih učesnika. Potrudili smo se da budemo precizni i uravnoteženi u predstavljanju diskusije, i molimo za razumevanje one učesnike čije primedbe nisu mogle u potpunosti predstavljene u ovom kratkom izveštaju, za koji CIG prihvata potpunu odgovornost. Razgovori su održani pod Chatham House pravilom.

Izazovi oko formiranja Asocijacije/Zajednice

1. Odluka Ustavnog suda značajno je oslabila ovlašćenja Asocijacije/Zajednice, onako kako su predviđene Sporazumom o principima iz 2015. Iako je Beograd pristao da Sporazum bude razmatran od strane Ustavnog suda Kosova, on se ne slaže sa odlukom koja je usledila. Srbi učesnici su rekli da će biti teško za Beograd i kosovske Srbe da prihvate manje nego što je bilo dogovoreno u Briselu. Oni kažu da je Asocijacija/Zajednica bez izvršne vlasti ne zadovoljava u dovoljnoj meri interese kosovskih Srba. S druge strane, kosovski zvaničnici navode da se o odluci Suda „po definiciji ne može pregovarati.“ Presuda Suda, međutim, nije u potpunosti nedvosmislena. Kako je jedan od učesnika naveo, Sud je objasnio šta Asocijacija/Zajednica ne može imati, ali ne ono šta bi trebalo da ima.
2. Uslovljavanje formiranja Asocijacije/Zajednice od strane Prištine ukidanjem preostalih paralelnih institucija Srbije na Kosovu moglo bi da odloži proces. Iako taj element nije definisan u pisanom obliku Briselskim sporazumom, Priština tvrdi da je postignuto razumevanje obe strane da bi ukidanje paralelnih institucija moralo da se desi pre formiranja Asocijacije/Zajednice. Beograd ne deli ovo mišljenje. Kosovski Srbi veruju da su paralelne institucije i dalje neophodan instrument za njihovu zajednicu. Jedna od mogućih opcija za ukidanje paralelnih institucija i formiranje Asocijacije/Zajednice jeste da se ova dva procesa odvijaju paralelno. Priština i Beograd treba da postignu jasan sporazum o tome kako ovo može da se uradi. Predstavnici Beograda tvrde da je oko 5500 Srba zaposleno u ovim institucijama širom Kosova. Nalaženje posla za njih predstavlja još jedan ozbiljan izazov.
3. Vlada Kosova se suočava sa snažnim protivljenjem opozicionih stranaka i javnosti u vezi sa Asocijacijom/Zajednicom. Pored toga, jedan broj pripadnika vladajućih stranaka su takođe skeptični oko potrebe za formiranjem Asocijacije/Zajednice. Predstavnici Srba objašnjavaju da Asocijacija/Zajednica ne predstavlja pretnju za Kosovo. Oni tvrde da je uspostavljanje Asocijacije/Zajednice osigurava integraciju severa i transparentno finansiranje iz Beograda
4. Nivo ovlašćenja Asocijacije/Zajednice u četiri oblasti, posebno oko obrazovanja i zdravstva, ostaje i dalje nejasan. Priština insistira da opštine treba da budu nadležne u ovim oblastima. Odluka Suda je potvrdila da se opštinske nadležnosti ne mogu preneti

na drugu instituciju. Kosovski Srbi i Beograd kažu da Asocijacija/Zajednica treba da preuzme oblasti obrazovanja i zdravstva. U ovom trenutku, odgovarajuća ministarstva Srbije upravljaju zdravstvom i obrazovanjem za Srbe na Kosovu. Ako se dođe do sporazuma, Ministarstva prosvete i zdravstva Srbije će morati da prenesu svoje nadležnosti na Asocijaciju/Zajednicu. Čak i ako se politički aspekt pitanja ostavi po strani, ovo bi mogao da bude komplikovan proces i u tehničkom smislu.

Koraci koji omogućuju implementaciju

1. Priština i Beograd treba da počnu da rade na formiranju Asocijacije/Zajednice bez postavljanja uslova. Priština insistira na demontiranju preostalih paralelnih institucija pre početka rada, ali taj uslov nije bio deo dogovora. Kao kompromis, Priština mogla tražiti postepeno demontiranje, koje bi se okončalo u trenutku kada Asocijacija/Zajednica bude uspostavljena. Mnogi Srbi tvrde da su neke od paralelnih institucija za sad neophodne pošto nude niz usluga za srpsko stanovništvo. Glavne paralelne institucije, policija, civilna zaštita, i sudovi, ili su već integrisani ili su postignuti sporazumi za njihovu integraciju. Kosovske opozicione partije, međutim, kažu da je u pitanju površna integracija, odnosno „integracija uniformi.“
2. Postojeći tim za pisanje nacrt Statuta, sastavljen od četiri predstavnika kosovskih Srba, do sad nije izradio nikakav nacrt. Novi tim za izradu Statuta Asocijacije/Zajednice treba da bude formiran, i u njega treba da budu uključeni predstavnici Vlade Kosova (uključujući i kosovske Srbe), Vlade Srbije, kao i međunarodne zajednice. Iako se neki predstavnici Kosova protive učešću predstavnika Beograda, njihova zastupljenost će obavezati Beograd da sprovede dogovoreno.
3. Tim prvo treba da definiše elemente iz četiri oblasti: obrazovanja, zdravstva, urbanizma i ekonomskog razvoja, u kojima Asocijacija/Zajednica treba da ima „pregled“ u skladu sa Sporazumom. U vezi sa tim, stručnjaci i predstavnici civilnog društva treba da ponude svoju ekspertizu stranama u procesu.
4. Kosovske opozicione stranke treba da bar prećutno podržavaju formiranje Asocijacije/Zajednice u skladu sa odlukom Ustavnog suda. Iako se ne očekuje da postanu deo tima za izradu Statuta, oni bi trebali da ostanu angažovani kroz preporuke i sugestije, ili čak primedbe.
5. Kosovski Srbi treba da budu više angažovani i igraju veću ulogu u oblikovanju onoga što treba da bude suština Asocijacije/Zajednice. Oni treba da konkretnije artikulišu nadležnosti Asocijacije/Zajednice, kao i načine na koje će ona da posluži kao mehanizam zaštite interesa njihove zajednice. Takođe, bilo bi korisno da se više angažuju u javnosti oko davanja odgovora na strahove od Albanaca, koji tumače Asocijacije/Zajednice kao mehanizam za zaštitu interesa Beograda, a ne interesa kosovskih Srba. Albanski predstavnici više vole srpsku zajednicu koja bi bila više nezavisna, koja bi se manje oslanjala na Beograd i bila više usmerena na saradnju sa Prištinom. Oni kažu da je Beograd zloupotrebljava srpsku zajednicu na Kosovu u svrhu ostvarivanja interesa Srbije, a ne interesa kosovskih Srba. Neki od učesnika su postavili

pitanje kakav odnos postoji između kosovskih Srba i Beograda, odnosno da li su dve strane međuzavisne, ili je jedna podređena drugoj ili u potpunosti zavisna od druge? I koja strana ima više koristi? Da li bi čvršći odnos kosovskih Srba sa Prištinom im doneo i više koristi? Jedan od učesnika je rekao da se možda manipuliše glasovima na severu, ali je ukazao da je Srpska lista osvojila većinu i drugim delovima Kosova. On je dodao da su ljudi glasali za njega, što znači da vide prednosti u jačoj vezi sa Beogradom.

6. Trebalo bi pokrenuti „proces zajedničkog promišljanja“ između kosovskih Srba i Albanaca. Ovaj proces ne bi bio dijalog već suštinska diskusija o problemima, uključujući tu i pitanja vezana za Asocijaciju/Zajednicu. Neki od učesnika su preporučili da bi ovaj dijalog trebao biti fokusiran na ekonomski razvoj i ekonomsku saradnju između zajednica na Kosovu. Ovaj proces treba da obuhvati i samostalne oblasti kao što su kultura, sport i omladina. Odnos između Albanaca i Srba na Kosovu, te javna podrška Briselskom dijalogu, kao i implementacija Sporazuma se neće unaprediti ukoliko ne bude bilo većeg napretka u odnosima Beograda i Prištine. Međutim, do napretka neće doći i bez unutrašnjeg dijaloga na Kosovu. Veća politička volja Prištine je potrebna kako bi takav dijalog započeo, kao i jače institucije kako bi rezultati bili implementirani.
7. Potrebno je unaprediti poverenje i saradnju između kosovskih institucija i kosovskih Srba. Takvo poverenje je suštinsko za proces uspostavljanja Asocijacije/Zajednice i uopšte za integraciju srpske zajednice na Kosovu. Takvo poverenje se stvara kroz unapređenu komunikaciju, zajedničke projekte, kao i većim fokusom na rešavanje socijalnih i ekonomskih pitanja. Ona uključuju i poštovanje kvota za zapošljavanje za manjinske zajednice i rešavanje pitanja privatne imovine.

Ustupci i kompromisi su neophodni za formiranje Asocijacije/Zajednice, integraciju severa, kao i za nastavak dijaloga u Briselu. Strane treba da pronađu načine da zaobiđu političke i pravne prepreke. Na primer, Priština smatra sporazum iz 2013 za međunarodni, čime se izbegava njegovo razmatranje od strane Ustavnog suda. Beograd ga pak ne tretirao kao međunarodni sporazum, ali ga nije ni poslala Ustavnom sudu Srbije.

Učesnici

Radionica sa Srbima sa Kosova

Ljubiša Mijačić, analitičar, Zubin Potok
Petar Miletić, bivši potpredsednik, Skupština Kosova
Miodrag Milicević, izvršni direktor, NVO Aktiv
Dušan Radaković, direktor, Centar za zastupanje demokratske kulture
Nenad Radosavljević, direktor, RTV Mir, Leposavić
Igor Simić, odbornik Skupštine Opštine, Severna Mitrovica
Nenad Rasić, poslanik Skupštine Kosova, Sprska Lista

Okrugli sto sa albanskim predstavnicima

Valdete Bajrami, poslanica Skupštine Kosova, Inicijativa za Kosovo Nisma
Ilir Deda, poslanik Skupštine Kosova, Pokret Samoopredeljenje
Ardian Gjini, zamenik predsednika, Alijansa za budućnost Kosova
Enver Hoti, poslanik Skupštine Kosova, Inicijativa za Kosovo Nisma
Blerim Kuci, član predsedništva, Alijansa za budućnost Kosova
Naim Rashiti, izvršni direktor, Balkanska grupa za istraživanje javnih politika
Armend Zemaj, poslanik Skupštine Kosova, Demokratski savez Kosova

Okrugli sto sa srpskim i albanskim predstavnicima

Ilir Deda, poslanik Skupštine Kosova, Pokret Samoopredeljenje
Aida Derguti, poslanica Skupštine Kosova, Pokret Samoopredeljenje
Sadri Ferati, poslanik Skupštine Kosova, Demokratski savez Kosova
Bajram Gecaj, zamenik ministra, Ministarstvo lokalne samouprav Kosova
Ardian Gjini, zamenik predsednika, Alijansa za budućnost Kosova
Dukagjin Gorani, predsednik, Zajednički glas
Enver Hoti, poslanik Skupštine Kosova, Inicijativa za Kosovo Nisma
Adriatik Kelmendi, odgovorni urednik, KohaVision TV
Glauk Konjufca, poslanik Skupštine Kosova, Pokret Samoopredeljenje
Ljubiša Mijačić, analitičar, Zubin Potok
Petar Miletić, bivši potpredsednik, Skupština Kosova
Miodrag Milicević, izvršni direktor, NVO Aktiv
Zenun Pajaziti, poslanik Skupštine Kosova, Demokratska partija Kosova
Dušan Radaković, direktor, Centar za zastupanje demokratske kulture
Nenad Radosavljević, direktor, RTV Mir, Leposavić
Naim Rashiti, izvršni direktor, Balkanska grupa za istraživanje javnih politika
Besa Shahini, nezavisni analitičar
Armend Zemaj, poslanik Skupštine Kosova, Demokratski savez Kosova
Samuel Zbogor, specijalni predstavnik EU na Kosovu

Predstavnici CIG-a i Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske na sva tri događaja

Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Arber Kuci, saradnik na Kosovu, Savet za inkluzivno upravljanje

Krystyna Marty Lang, ambasador Švajcarske na Kosovu

Saskia Salzmann, regionalni savetnik za ljudsku bezbednost, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske

Talia Wohl, programski službenik, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske